

Тобто, отримані результати дають достатні підстави для відхилення гіпотези H_0 . Інакше кажучи, маємо прийняти альтернативну гіпотезу (H_1) про те, що емпіричні розподіли вчителів математики основної школи контрольних та експериментальних груп за рівнем розвитку ІКТ-компетентності наприкінці експерименту відрізняються між собою. Тому з ймовірністю 0,95 можна стверджувати, що використання системи розвитку ІКТ-компетентності вчителів математики основної школи більш ефективно, ніж традиційне підвищення кваліфікації.

Висновки... Отже, визначення рівня ІКТ-компетентності вчителя математики основної школи – складний, творчий та необхідний процес. Ми визначаємо наступні складові ІКТ-компетентності: мотивація діяльності вчителя; теоретична підготовленість його до використання інформаційно-комунікаційних технологій у школі; характеристика педагогічної діяльності, яка відображає ступінь сформованості елементів ІКТ-компетентності вчителя математики; практична підготовленість учителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій у школі. Кожна складова характеризується наступними рівнями сформованості: низький, середній, достатній, високий. Визначивши рівень кожної із складових, слід додати результати та співставити їх із шкалою, внаслідок чого матимемо визначений рівень ІКТ-компетентності педагога.

Перспективними напрямками подальших досліджень можна вважати питання створення онлайн-ресурсів для визначення рівня ІКТ-компетентності та запровадження технологічного стандарту для вчителів математики.

Література

1. Жукова В. М. Сутність критеріального підходу до рівнів сформованості інформатичних компетентностей у вчителів математики / В. М. Жукова // Проблеми сучасної педагогічної освіти : педагогіка і психологія. – 2007. – № 14. – Ч. 2. – С. 215-219.
2. Скрипка Г. В. Аналіз результатів дослідження впровадження інформаційно-комунікаційних технологій вчителями математики / Г. В. Скрипка // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Щоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2010. – Вип. 7. – С. 204-208.
3. Скрипка Г. В. Експериментальна перевірка системи розвитку ІКТ-компетентності вчителів математики основної школи / Г. В. Скрипка – *Nauki. Teoria i praktyka.* / (29.10.2012 – 31.10.2012) – Poznan, 2012. – С. 49-53.

Анотація

В статті розкрито основні етапи визначення рівня ІКТ-компетентності, яке здійснювалось в ході експериментальної перевірки системи розвитку ІКТ-компетентності вчителів математики основної школи у післядипломній освіті.

Аннотация

В статье приведены методические рекомендации по развитию ИКТ-компетентности учителей математики основной школы, которые были разработаны в результате экспериментальной проверки системы развития ИКТ-компетентности учителей математики основной школы в последипломном образовании

Summary

The paper provides guidelines for the development of ICT competence of primary school mathematics teachers that were developed as a result of experimental verification of ICT-competence of primary school mathematics teachers in postsecondary education.

Ключові слова: ІКТ-компетентність, система розвитку ІКТ-компетентності вчителів математики основної школи, рівні ІКТ-компетентності.

Ключевые слова: ИКТ-компетентность, система развития ИКТ-компетентности учителей математики основной школы, обучение информационно-коммуникационным технологиям.

Key words: CT competence development system ICT competence mathematics teachers of primary school, teaching information and communication technologies.

Подано до редакції 11.03.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Калініченко Н.А.

УДК 373.3: 37.015.31:4

©2013

Чужа Н.П.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема естетичного досвіду все активніше стає об'єктом досліджень різних галузей науки: філософії, педагогіки, психології культурології, мистецтвознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Філософські аспекти зазначеної проблеми ґрунтовно висвітлювали у своїх працях: О.Аверін, Г.Апресян, Ю.Борев, І.Зязюн, М.Каган, А.Канарський, П.Копнін, В.Лекторський, В.Брожек, В.Панов, М.Руткевич, О.Семашко, Н.Суровегіна, С.Швирьов та ін.

Педагогічний та психологічний аспекти естетичного досвіду досліджувався вченими: В.Бахуром, Л.Виготським, М.Киященком, В.Соколовою, Д.Узнадзе, Г.Юзефовичем та ін.

Так, у педагогічних роботах з мистецької освіти (С.Мельничук, Г.Падалка, О.Рудницька, Г.Шевченко) розглядаються теоретичні основи формування естетичного досвіду особистості засобами мистецтва.

Інші науково-методичні праці вітчизняних вчених (Н.Бутенко, Т.Завадська, Л.Коваль, Г.Карась, Г.Тарасенко) присвячено особливостям формування естетичного досвіду у шкільному та студентському віці.

Увагу багатьох сучасних дослідників (І.Бех, Б.Брилін, Ж.Вартанова, Н.Гузій, О.Дем'янчук, С.Жупанин, С.Коновець, Л.Масол, Н.Миропольська, С.Науменко, О.Ростовський, Т.Саєнко, З.Сирота, Л.Хлебнікова, А.Щербо) привертають питання розвитку окремих параметрів естетичного досвіду дітей та молоді, їхніх інтересів, потреб, оцінок, творчих здібностей, естетичних почуттів.

Естетичні почуття як суб'єктивна форма естетичного освоєння дійсності та віддзеркалення об'єктивно існуючого світу складають основу індивідуального естетичного досвіду.

На думку вчених-психологів (Б.Ананьєв, Л.Виготський, Д.Ельконін, А.Ковальов, В.Крутецький, Г.Лабунська, О.Леонтєв, А.Лурія, А.Петровський, Б.Теплов, П.Якобсон), естетичний досвід людини – це внутрішньо суб'єктно засвоєний, інтегрований, дотеоретичний, недостатньо відрефлексований континуум духовно-практичного освоєння дійсності. До складу естетичного досвіду входять взаємоперебігаючі, взаємоперетворювані елементи – естетичні почуття і емоції, погляди потреби, смаки, ідеали, інтереси тощо.

Особливо сенситивним періодом для формування естетичного досвіду є молодший шкільний вік, який характеризується переходом від ігрової діяльності до діяльності пізнавальної. Цьому процесу підпорядковані й зміни у психічній активності дитини – відбувається розвиток пам'яті, уваги, волі, дисципліни, відповідальності, самоконтролю, почуття обов'язку, розвиваються такі операції мислення як абстрагування, порівняння, синтез, аналіз, узагальнення, систематизація.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати теоретичні та методологічні засади формування естетичного досвіду в початковій школі. Виявити і обґрунтувати критерії та рівні сформованості означеного феномену.

Виклад основного матеріалу дослідження... Молодший шкільний вік – це етап особистісного становлення дитини, розвитку її здатності до відповідальності за себе і довкілля, яке виступає для учня як основа поступового заглиблення у проблемне поле культури і засвоєння соціокультурного досвіду. Рушійною силою особистісного становлення є не тільки привласнення естетичного досвіду соціуму, але й накопичення і збагачення індивідуального естетичного досвіду у взаємодії з дорослими.

Загальновідомо, що естетичний розвиток молодшого школяра забезпечується «систематичним і безпосереднім контактом дитини із світом естетично значимих предметів і явищ, а особливо тих, де людина в найбільш концентрованій формі втілила свій естетичний досвід» (М. Киященко).

Таким чином, формування естетичного досвіду молодшого школяра – засвоєння нового досвіду, закріплення вже набутого – відбувається у ході духовно-практичного освоєння дійсності – когнітивної, комунікативної, креативної активності.

Тому було визначено наступні компоненти естетичного досвіду молодших школярів, а саме: пізнавально-розвивальний, емоційно-комунікативний, естетично-оцінний, діяльнісно-творчий.

Варто підкреслити умовність даного розподілу феномену «естетичний досвід» згідно означених компонентів, оскільки вони між собою взаємопов'язані та впливають один на одного.

Вочевидь, розкриття естетичних якостей пізнаваних об'єктів і самих способів пізнання позитивно впливає як на особистість учня, так і на ставлення його до навчання, на розвиток пізнавальних інтересів і навичок, формування творчих здібностей.

Осягнення естетичних явищ вимагає від молодших школярів вищого рівня активності почуттів, думок, уваги. На думку Г.Батищева, діти мають унікальну здатність «озадачуватися», дивуватися світові, бачити останній, «наче вперше» і особливу потребу вони мають у спілкуванні, метою якого є власне саме спілкування [1].

У процесі комунікації у молодших школярів стихійно розвивається здатність до безпосередньо-емоційного співпереживання й чуттєво-образного співчуття, які проявляються у формах емоційної ідентифікації й розуміння моральних колізій.

Емоційна вразливість, чуйність, емпатія – психологічний механізм розуміння особистістю іншої людини. Його специфіка полягає у відображенні емоційного стану іншого у своїх власних емоційних станах і відчуттях, конгруентних відчуттям іншого.

Саме емпатія перетворює досвід власного «Я» з фіксації тих чи інших якостей у площину оцінно-естетичної взаємодії з іншими людьми, підкреслює його небайдужість і здатність до співчуття і переживання [2, с. 19].

Відповідно, одним з провідних механізмів передачі досвіду загалом й естетичного зокрема є соціально-комунікативний, що ґрунтується на передачі знань, умінь, навичок, норм поведінки від одного покоління до наступного як безпосередньо так і опосередковано.

Жоден досвід не може бути остаточно сформованим без творчої актуалізації, у якій естетичні знання, уміння, навички, сприймання і оцінювання набувають свого інтегративного виявлення. Загалом, результати естетичної предметної діяльності – «це предметне вираження естетичного ставлення до світу, уречевлення смаків, творчих здібностей людини» . [3, с. 39]

На підставі зазначеного вище можна зробити висновок про тісний взаємозв'язок усіх чотирьох компонентів естетичного досвіду, їхній взаємовплив і функціонування як цілісної неперервної системи.

Для наукового обґрунтування зрізу рівнів сформованості естетичного досвіду молодшого школяра бачиться доцільним ввести чотири критерії, які відповідали б пізнавально-розвивальному, емоційно-комунікативному, оцінно-естетичному та діяльнісно-творчому компонентам.

Згідно аналізу наукових джерел було розроблено критерії та показники, які забезпечили можливість виявлення рівнів сформованості естетичного досвіду учнів молодшого шкільного віку: пізнавально-розвивальний, емоційно-комунікативний, оцінно-естетичний і діяльнісно-творчий.

Пізнавально-розвивальний критерій сформованості естетичного досвіду дає змогу з'ясувати наявність мистецького тезаурусу, ступінь розвитку пізнавальних здібностей, спостережливості, асоціативної пам'яті тощо.

Основні показники даного критерію: зацікавленість естетично насиченим матеріалом, виражена у стійкому пізнавальному інтересі, рівень естетичної поінформованості, сформованість достатнього тезаурусу, розвиненість когнітивних здібностей, інтерпретаційних навичок.

Емоційно-комунікативний критерій уможливує з'ясування ступеню сформованості емпатії, як емоційної сприйнятливості та чуттєвості, спроможності до активного сприйняття творів мистецтва.

Його показники: безпосередність емоційних реакцій, повнота вираження почуттів, активність в обговоренні творів мистецтва, рівень усвідомленої актуалізації у комунікації образних і влучних висловлювань.

Оцінно-естетичний критерій дає змогу визначити наявний рівень сформованості навичок сприймання та оцінювання, достатню спроможність до вибору та оцінки естетично значущих предметів, рівень розвиненості уяви, асоціативної пам'яті, спроможності співставляти, порівнювати та аналізувати сприйняте.

Його показники: спроможність до вибору та оцінки творів мистецтва, усвідомлене естетичне ставлення до творів мистецтва та довілля, розвиток розумових операцій: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння,

Діяльнісно-творчий критерій відображає стан розвитку креативності, художньої уяви, образного мислення, наявність достатнього асоціативного фонду.

Його показники: творча актуалізація набутих знань; самостійність, оригінальність вирішення поставленої проблеми, широта асоціативних зв'язків.

За кожним із зазначених компонентів творчої активності молодших школярів були визначені та досліджені рівні її сформованості (високий, середній, низький).

Низький рівень сформованості естетичного досвіду молодших школярів характеризується байдужим, незацікавленим ставленням до естетичного матеріалу, безсистемністю, поверховістю, хаотичністю набутих знань: наявність знань відповідної термінології, але неспроможність визначити жанрові особливості. Зовнішнє вираження почуттів не знаходить підтвердження на феноменологічному рівні – учень даного рівня спроможний односкладно висловити своє ставлення, не обґрунтовуючи його.

Інтерпретація творів мистецтва учнями даного рівня переважно репродуктивна. Також спостерігається повільний темп відтворення вивченого матеріалу, неадекватність вирішення поставленому завданню, недостатнє розуміння, потреба у навідних запитаннях.

Так само молодші школярі, які відносяться до даного рівня, не можуть вибрати з-поміж запропонованих зразків найбільш відповідні й дати їм естетичну оцінку.

Переважає репродуктивна діяльність, намагання уникнути виконання завдань творчого характеру, стереотипність їхнього виконання.

Середній рівень сформованості естетичного досвіду мають учні, зацікавлені естетичним матеріалом яких характеризується ситуативністю, що активізується запитаннями і завданнями вчителя. Обсяг знань, якими володіють учні даного рівня, є неповним, однак, наявні знання термінології, жанрових особливостей творів мистецтва, здатність до порівняння, досить швидкий темп відтворення набутих знань у штучно створених умовах.

Учні цієї групи спроможні виразити зовнішнє задоволення-незадоволення, дати визначення своїм почуттям і пояснити, що спонукало до їхнього виникнення.

Інтерпретаційні здібності молодших школярів даного рівня знаходяться переважно на рівні рефлексії (наводяться приклади з власного життєвого досвіду).

Школярі цього рівня намагаються самостійно виконувати завдання творчого характеру, переважно проявляють ініціативність.

Високий рівень набуття естетичного досвіду характеризується стійкою зацікавленістю молодших школярів до естетичного матеріалу, що супроводжується самостійною пошуковою діяльністю. Учні цієї групи мають сформований мистецький тезаурус, знають і використовують відповідну термінологію, здатні дати визначення жанрів, спроможні використовувати термінологію (порівняння, образне висловлювання, переносне значення тощо) на визначення естетичних якостей одиниць певного жанру, проаналізувати їхню метафоричність. Тлумачення, наприклад, паремійних зразків має аналітико-інтерпретаційний характер. Водночас спостерігається високий темп (з урахуванням індивідуальних особливостей мислення) відтворення, адекватне розуміння актуалізованого, спроможність використати отримані знання у природних умовах. Діти спроможні обґрунтувати свій вибір у розгорненому судженні, дати естетичну оцінку.

Молодшим школярам даного рівня притаманна експресивність, емпатійність, безпосередність переживань.

Високий рівень сформованості естетичного досвіду характеризується самовираженням у різних видах творчої діяльності, яскравістю уяви, розвиненістю образного мислення, самостійністю та оригінальністю вирішення задуму, метафоричністю та образністю.

Висновки... Отже, ефективність набуття естетичного досвіду учнями початкових класів зростатиме при створенні оптимальних педагогічних умов систематизованого розвитку творчого мислення, розширення асоціативного фонду, знань, уявлень та навичок стосовно естетично насиченого матеріалу та розробки мотиваційно-стимулюючих чинників щодо їхньої актуалізації.

Література

1. Батищев Г.С. Введение в диалектику творчества / Генрих Степанович Батищев – СПб: Изд-во РХГИ, 1997. – 464 с.
2. Джола Д.М. Теорія і методика естетичного виховання школярів. / Дмитро Миколайович Джола, Алла Борисівна Щербо. – К.: Знання, 1998. – 392с.
3. Коган І.М. Емпатія і особливості її розвитку у дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Ін-т психології імені Г.С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 20 с.

Анотація

У змісті статті висвітлюються наукові дослідження проблеми естетичного досвіду; обґрунтовується необхідність формування зазначеного феномену в початкових класах. Презентуються критерії та рівні сформованості естетичного досвіду в молодшому шкільному віці.

Аннотация

В содержании статьи освещаются научные исследования проблемы эстетического опыта; обосновывается необходимость формирования данного феномена в начальных классах. Представляются критерии и уровни сформированности эстетического опыта в младшем школьном возрасте.

Summary

In the contents of the article the research of problem of aesthetic experience are revealed, the necessity of formation of this phenomenon in the primary school is substantiated. Criteria and levels of formation of the aesthetic experience in the elementary school are presented.

Ключові слова: естетичний досвід, молодший школяр, діяльнісний підхід.

Ключевые слова: эстетический опыт, младший школьник, деятельностный подход.

Key words: aesthetic experience, elementary school student, active approach.

Подано до редакції 01.03.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, ст.наук.співр.Коновець С.В.

УДК 371.315.7

©2013

Якунін Я.Ю.

ЛІМІТУЮЧИ ФАКТОРИ ОПТИМАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА СУЧАСНОМУ УРОЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Велика увага сьогодні приділяється використанню інформаційно-комунікаційних технологій у освітній діяльності. Підвищений інтерес до цього питання пояснюється євроінтеграційним курсом розвитку України. На цьому шляху вітчизняній освіті необхідно довести свою відповідність тим високим стандартам, що існують у країнах Європейського союзу. Задля реалізації поставлених завдань державою розгорнута цільова соціальна програма «Сто відсотків», що має створити необхідні умови і забезпечити готовність педагогів до впровадження ІКТ у навчально-виховний процес [1]. Національний проект «Відкритий світ» спрямований на створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня, що об'єднає уніфіковані методичні та дидактичні матеріали, централізує системи навчання та оцінювання учнів, а також впровадить ІКТ у систему управління навчальними закладами [2].

Але, не зважаючи на ці серйозні державні ініціативи, треба визнати, що темпи впровадження ІКТ у освітню діяльність педагогів залишаються низькими. Так, результатами моніторингу, що проводився протягом квітня 2012 року у 33 школах міста Києва, лише 24% вчителів систематично використовують у своїй роботі комп'ютерну